

A büntethetőség alsó korhatárára vonatkozó szabályozás kritikája

Criticism of Regulations Concerning the Minimum Age of Criminal Responsibility

JÓNÁS Kitti Anett¹

Cél: Tanulmányom célja, hogy bemutassam a büntethetőség alsó korhatárára vonatkozó szabályozást a Csemegi-kódextől egészen napjainkig. Bemutatom a fiatalokorra vonatkozó büntetési rendszerrel kapcsolatban megfogalmazott jogtudományi álláspontokat is. Munkám során rá kívánok világítani a törvény megalkotása során érvényesülő állásfoglalásokra, hangsúlyozva a nevelési célzatú szankcionálást a kriminalizálódott gyerekekkel kapcsolatban. A jogtudományi állásfoglalások ismerete segítséget nyújthat az alkalmazott jogszabály értelmezésében, alkalmazásában és az esetleges jövőbeni módosításokban.

Módszertan: A főbb jellemzők kifejtéséhez empirikus, leíró jellegű kutatást végeztem. Tanulmányom elkészítése során arra törekedtem, hogy bemutassam a büntetőjogi életkor szabályozásának elméleti kérdéseit a szakirodalomban leírtakra támaszkodva. Meglátásom szerint a szakirodalom ismerete nélkülözhetetlen a jelenlegi jogalkalmazás megértéséhez és a jövőbeni esetleges továbbfejlesztéshez. A kutatás során arra kerestem a választ, hogy a büntetőjog-tudomány a gyermekkorúak/fiatalkorúak esetében mire helyezi a fő hangsúlyt, a megtorlásra vagy pedig a megelőzésre, a nevelésre és a megjavításra. A téma mélyebb megértése érdekében kriminálstatisztikai adatszolgáltatás is található a tanulmányban.

Megállapítások: A gyermek- és fiatalkori bűnözés fontos része a büntetőjogi jogrendszerünknek, ahogyan belefogalmazódott a büntethetőség enyhébb foka, a más elbánás elve és az emberi eszme figyelembevételé is. A büntetőjogi jogrendszer építő része a nevelés gondolata, amely lényegében az egész büntetőjogunkat megreformálta. Jelenlegi büntetési rendszerünk olyan kriminális büntetésen alapszik, amely képes arra, hogy a gyermek- és fiatalkorúak

¹ Doktori hallgató, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, e-mail: jonaskitti.anett@gmail.com

esetében alkalmazott büntetések az életkori sajátosságokhoz igazodva kifejtsék pozitív hatásukat, mindemellett a büntethetőségi rendszerünk mégsem jelentheti a felelősség elvének feladását, és nem helyettesíthet általános neveléssel, hiszen bizonyos súlyú bűncselekmények esetében a hatóságnak időben fel kell lépnie az igazságszolgáltatás eszközeivel.

Érték: A kutatás eredménye alátámasztja az igazságszolgáltatás fellépését a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel szemben, különösen a büntetőjogi eszközök hasznosságát a nevelés gondolatának figyelembevétele mellett.

Kulcsszavak: fiatalkorúak büntetőjoga, gyermek- és fiatalkorúak büntetőjogi felelőssége, fiatalkori bűnelkövetés, büntetőjogi kriminológia, megelőzés

Aim: The aim of my study is to present the regulation of the minimum age of criminal liability from the Csemegi Code to the present day. I also present the legal positions formulated in relation to the penal system for juveniles. In the course of my work, I wish to shed light on the positions that prevailed during the creation of the law, emphasising the educational sanctions in relation to criminalised children. Knowledge of legal positions can provide assistance in the interpretation, application and possible future amendments of the applied legislation.

Methodology: In order to explain the main characteristics of the topic under discussion, I conducted empirical, descriptive research. In the course of preparing my study, I sought to present the theoretical issues of the regulation of the age of criminal responsibility based on what is described in the literature. In my opinion, knowledge of the literature is essential for understanding the current application of the law and for possible further development in the future. In my research, I sought to answer the question of whether criminal law places greater emphasis on retribution or on prevention, education and rehabilitation in the case of minors. In order to understand the topic more deeply, criminal statistical data can also be found in the study.

Findings: Child and juvenile delinquency is an important part of our criminal law system, in addition to the milder degree of criminal liability, the principle of different treatment and consideration of human ideals. The idea of education has been introduced into our criminal law system, which has essentially reformed our entire criminal law. Our current penal system is based on a sentencing approach that can have a positive impact by adapting the punishments imposed on children and juveniles to the specific characteristics of their age. However, our penal system cannot mean giving up the principle of responsibility and cannot replace it with general education, since in the case of crimes of a certain gravity, the authorities must act in a timely manner with the means of justice.

Value: The results of the research support the action of the justice system against child and juvenile offenders, especially the usefulness of criminal law tools while taking into account the idea of education.

Keywords: juvenile criminal law, criminal responsibility of children and adolescents, juvenile delinquency, criminal criminology, prevention

Bevezetés

A gyermek megszületésekor még nem rendelkezik felelősségtudattal, bár bizonyos jogai vannak, sőt a méhen belüli életben egyes jogosultságok is megilletik a magzatot. A felelősségtudat később alakul ki, a hangsúly viszont azon a kérdésen van, hogy vajon mikor? A szülők már a kétéves gyermeket figyelmeztetik a korának megfelelő magatartásra, a nagyobb gyermeket pedig felelőssé is teszik bizonyos dolgokért. A felelősségi formák kialakításával a pedagógiai tudomány foglalkozik, hiszen van óvodai és iskolai felelősség. Azonban a büntetőjogi felelősség sokkal szigorúbb „és csak azzal szemben támasztható, aki megismerhette a társadalmi együttélési szabályokat, illetőleg a büntetőjogi normákban megfogalmazott követelményeket”. „Az életkornak a büntetőjogban az is a funkciója, hogy kifejezzük vele – ha csak jelzésszerűen – a joggal kapcsolatba kerülő személyek fejlődésbeli érettségét” (MOLNÁR 1996: 25).

Kétségtelen, hogy a személyiség állapota teljesen más csecsemőkorban, gyermekkorban, ifjúkorban, felnőtt és idős korban (LUKÁCS 1971: 83). Mára azonban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult, korábban érnek, és az információs forradalom következtében a kiskorúakat már a tizennegyedik életévüket megelőző életszakaszukban eléri a társadalom olyan különféle hatásai, amelyekről korábban még védve voltak (PETŐ 2020: 21). A magyar modern büntetőjog a személyiség fejlődésének szakaszaiból, valamint azok sajátosságaiból levonta a megfelelő következtetéseket és az alább részletezett álláspontra helyezkedett (LUKÁCS 1971: 83). Mielőtt áttérnék a jelenlegi büntethetőségi korhatár szabályozásának tárgyalására, fontosnak tartom jogtörténeti áttekintéssel felvázolni a büntethetőségi korhatár alakulását az 1900-as évektől napjainkig, annak érdekében, hogy rávilágítsak a nevelői szándékú fellépésre a gyermekkorú/fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben. Erősítve azt a megítélést, hogy a Csemegi-kódextól kezdve egészen napjainkig nem a megtorláson volt a hangsúly, a gyermekkorú/fiatalkorú törvénybe ütköző normasértése esetében a nevelői szándék, a segítségnyújtás érvényesül legelőször, és csakis végső esetben lép életbe a büntetőjogi szankció alkalmazása.

A büntethetőségi korhatár szabályozásának történeti áttekintése a Csemegi-kódextól napjainkig

A Csemegi-kódex bevezetése előtt a fiatalkorúakra is (felelősség megállapítása, büntetési szankciórendszer, büntetés-végrehajtás) a felnőttekre vonatkozó büntetőjogi szabályozás volt érvényes. Nem volt egységes szabályozás a fiatalkorúakra, sőt általánosságban nem volt jellemző az enyhítő körülmények figyelembevétele sem a döntések meghozatalakor (ROSTA 2014: 78). „Büntetőjogi szabályok önálló büntetőkódexben való megjelenése egészen 1878-ig váratott magára” (ROSTA 2014: 74). 1878. május 27-én jött létre a Csemegi Károly által alkotott első magyar büntető törvénykönyvünk (1878. évi V. törvénycikk

a magyar büntető törvénykönyv a büntettekéről és vétségekről, Csemegi-kódex), amely a fiatalkort hazai joganyagban elsőként értelmezte. Ezen törvényünk 1880-ban lépett érvénybe, és 1960-ig alkalmazták. A Csemegi-kódexben kifejtett büntethetőségi korhatárt a 12. életévnél húzták meg. A 12. életévet be nem töltött gyermekek ellen büntetőeljárást nem lehetett indítani. Tehát büntetőjogi felelősség kategóriába csak olyan személy tartozott, aki a cselekmény elkövetésekor a 12. életévét meghaladta és beszámítási képességgel is rendelkezett. „[A] 12. évet túlhaladott, de a 16. évet még be nem töltött személy büntetlenségét mondta ki, ha a cselekmény bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bír. De az ilyen kiskorú javítóintézetben volt elhelyezhető.” (MEZEY 2007: 333). Kiemelték, hogy a 16. életévet betöltöttek sem rendelkezhetek teljes belátási képességgel, hiszen „az ész nem uralkodik még a túlnyomóan érzéki élet fölött” (MÁTHÉ 2016). A fiatalkorúságot az I. Büntető Novella kapcsán értelmezték újra, a Csemegi-kódex után harminc évvel (ROSTA 2014: 81).

Az I. büntetőnovella európai színvonalú volt: magán viselte a kriminálpedagógia elveit, előtérbe helyezte a belátási képességet a felelősség kérdéskörében, és a büntetés helyett egyértelműen a nevelést szorgalmazta. A büntetőnovellának lélektani ereje volt a züllésnek indult fiatalok kriminalizálódását és a büntetőjog következményeit összeforrasztani a pedagógiai kezeléssel. Ezáltal mind az anyagi jogban, mind az eljárásjogban is nevelő gondolat uralkodott (VÁMBÉRY 1916: 391). Hiszen a nevelés „mindenkor a társadalom érdekében végrehajtott tevékenység” (SZABÓ 1961: 170). „A törvény továbbra is a tizenkettedik életévben határozta meg a büntethetőségi korhatárt (az ennél fiatalabbakat tekintette gyermeknek), de a fiatalkorúság, mint jogi kategória felső határát kitolta a tizennyolcadik életév betöltéséig” (ANGYAL et al. 1911: 41). Elsődlegesen a gyermek helyes magaviseletének irányítása céljából az erkölcsi állapotához és életviszonyaihoz képest (ANGYAL et al. 1911: 41) „a fiatalkorú törvényes képviselője, hozzátartozója vagy más alkalmas egyén részéről házi felügyelet alá volt helyezhető; vagy vele szemben iskolai fenyítés volt alkalmazható, illetve – ha a környezetében erkölcsi romlásnak volt kitéve, vagy züllésnek indult – javító nevelése volt elrendelhető” (TÓTH 2017: 29). Azokat a gyerekeket azonban, akiknél nagyobb fokú erkölcsi veszély állt fenn, a büntetőrendszer s az azt kiegészítő társadalmi szervezkedés karolta fel.

A büntetőnovella a bűncselekményt elkövető gyermekekkel szemben nem a megtorlásra, hanem a nevelésre és a megmentésre helyezte a hangsúlyt (ANGYAL et al. 1911: 41). „Az értelmileg és erkölcsileg fejlett fiatalkorú elkövetővel szemben dorgálás, próbára bocsátás, javító nevelés és fogház- vagy államfogház-büntetés volt kiszabható” (TÓTH 2017: 29). Bármennyire racionális volt a büntetőnovella a fiatalkorú elkövetőkkel szemben, mégsem mellőzte a szabadságvesztés büntetést, amelyet a következők szerint indokolt: „kétségtelen, hogy a fiatalkorúak közt is lehetnek oly teljesen romlott erkölcsű, makacs, rossz természetűek, akiknek megfékezésére és jó útra térítésre a tisztán erkölcsi jellegű nevelési intézkedések nem elegendőek” (FINKEY 1914: 488). A kor meghatározásának indoka az volt, hogy 16–18 éves korban kezdődik a nemi élet, ekkor válik le családjából a fiatal, szabadságot és önállóságot keres. Továbbá ebben a korban találkozunk leginkább az érthető emberi tévedésekkel, ekkor még a hajlamok javíthatók. „A Csemegi-kódex még beszámíthatósági képességet ír elő, addig az I. Büntető Novella már mélyebb követelményeket támaszt a büntetőjogi felelősségre vonáshoz” (ROSTA 2014: 83). Megállapítható,

hogy a Csemegi-kódex elvileg elzárkózott a fiatalkorúak különleges büntetőjogi kezelésétől. Ezen időszakban a fiatalkori bűnözés nem volt szembetűnő társadalmi probléma, és az igazságszolgáltatással sem állt szemben (SZABÓ 1961: 16.). A gyermek részéről elkövetett normasértéseket külső inger, érzési ösztön, öröklött tulajdonság, helytelen szülői nevelés, hátrányos szociális háttér és károsító környezet következményeként fogalmazták meg (ANGYAL et al. 1911: 41). Balogh Jenő meglátása szerint

„a fiatalkorúnak annyira kellett fejlődnie, hogy különbséget tehessen jó és rossz, megengedett és büntetendő, erkölcsös és erkölcstelen között. Be kellett következnie a nevelésen és fejlődésben annak az állapotának, hogy vágyait és szenvedélyeit fékezni bírja. A gyermeket és fiatalkorút a nevelés útján alkalmassá kellett tennie arra, hogy mások, különösen a romlott környezet csábításának és a gonosz példának ellent állni tudjon, s a pillanat kísértetét leküzdhesse. Ne kövessen el minden alkalommal bűncselekményt, amikor éppen az inger a véletlen arra módot nyújt, hanem cselekedjék érett értelemmel és az erkölcsi fejlettség vezesse őt cselekedeteiben” (ANGYAL et al. 1911: 48).

Az 1908-as büntetőnovella létrehozta a fiatalok igazságszolgáltatásának önálló rendszerét, de a korhatáron nem változtatott. Említést érdemel, hogy elődeink már száz évvel ezelőtt korszerű rendszert hoztak létre. Ezen időszakban állították fel a fiatalkorúak bíróságát, ügyészséget, illetve ekkor nyitották meg az új típusú javítóintézeteket Aszódon és Rákospalotán.

„Ezek az intézmények azt az elvet képviselték, hogy a gyerek felelősségét a tettéért meg kell állapítani, akár tizenkét éves korban is. A felelősségre vonás egyúttal jó alkalom, hogy az elkövető szembesüljön tettének súlyos erkölcsi következményeivel. Ezt követően azonban arra helyezték a hangsúlyt, hogy a büntetéssel integrációs esélyt adjanak az elítélt fiatalkorúnak, azaz a korabeli pedagógiai tudományokkal munkára szoktassák, kialakítsák benne a rendszeres életvitel szokásait, és jó erkölcsű munkásembert neveljenek belőle. Az 1908-as reform szellemisége ma is vállalható szaktudásra, komoly szellemi tőkére épült, ma is büszkéek lehetünk rá. Ezzel Magyarország akkor európai színvonalat ért el, és volt elegendő pénz is megfelelő intézményrendszer létrehozásához. Ez a rendszer a második világháborúig fennmaradt, de utána lassan felőrlődött. A szocializmusban arra törekedtek, hogy a veszélyeztető családból kiemeljék a gyereket, és nagy állami nevelőintézetekben helyezték el. Ma már tudjuk, hogy ez az út járhatatlan” (SZILI-SIMON 2018).

Az 1913. évi VII. törvénycikk megalakította a fiatalkorúak bíróságát, továbbá kifejtette, hogy a fiatalkorú egyéniségének, értelmi és erkölcsi fejlettsége fokának és életviszonyainak megismerése érdekében adatot kell beszerezni a pártfogótól, annak érdekében, hogy a bíróság feltérképezze a fiatalkorú szükségleteit és képet szerezhessen arról, hogy milyen szakmai beavatkozás szükséges a gyermek megmentése érdekében (TÓTH 2017: 29–30). A második világháborút követően a fiatalkorú bűnelkövetés növekvő tendenciát mutatott. A háború előidézte és felerősítette a kriminogén tényezőket. Ezen tényezők a következők voltak: „az apa a hadba- és az anya munkába állása miatti figyelem-, valamint fegyelemhiány, az iskolai oktatás megszorítása, a romantizált háború kegyetlenségeinek

hatása a befolyásolható fiatalokra, illetve az ijesztő mértéket öltő nyomor” (BETHLENDY-KIS 2025). Az 1950. évi II. törvény (Bt.) a fiatalkorúakra vonatkozóan nem tartalmaz rendelkezéseket, mindösszesen kimondja, hogy „nem büntethető, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét nem töltötte be” (KÖHALMI 2020). Az 1951. évi 34. törvényerejű rendelet (Ftvr.) hatályon kívül helyezte az I. büntetőnovella fiatalkorúakra vonatkozó fejezetét, ezzel a belátási képesség mint büntethetőségi feltétel teljes egészében kikerült a büntetőjogból, és egészen a 2012. évi C. törvény hatálybalépéséig nem került vissza (BETHLENDY-KIS 2025). Az Ftvr. a fiatalokra vonatkozó anyagi és eljárásjogi szabályokat egy jogszabályba foglalta (LUKÁCS 2025). A magyar jogtörténetben egyedülálló módon a fiatalkorúak felelősségre vonásának feltételeit a büntető törvénykönyvtől elkülönülten rendszereztek (KÖHALMI 2020).

Az 1954. évi 23. számú törvényerejű rendelet által a nevelést szolgáló és elősegítő intézkedések léptek előtérbe (LUKÁCS 2025: 65). A Csemegi-kódexet felváltó a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény hatályon kívül helyezte az Ftvr.-t, így „megszűnt a fiatalkorúakra vonatkozó anyagi és eljárásjogi szabályoknak a külön, önálló jogszabályban való összefoglalása” (PALLAGI 2014: 225). A törvény már külön nevesíti a „gyermekkor” kategóriát. „Nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét még nem töltötte be. A fiatalkort is önálló fejezetben szabályozza. A fiatalkorú, aki a büntett elkövetésekor a tizennegyedik életévét meghaladta, de tizennyolcadik életévét még nem töltötte be” (PALLAGI 2014: 225). Ezen jogi szabályozás értelme az volt, hogy a büntethetőségi korhatárt felemelte 12-ről 14 életévre, aminek indoka az volt, hogy a magyar oktatási rendszerben a 14. életévükben fejezték be a diákok az általános iskolai tanulmányaikat, és elvileg ekkorra ért el biológiai-szellemi fejlettségük olyan szintet, hogy felelősségre lehessen vonni őket, valamint a legalapvetőbb társadalmi együttélési szabályokat is ekkorra sajátították el (PALLAGI 2014: 101). „A szocialista büntetőkódex az Általános Részben külön fejezetben szabályozta a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségét szabályzó általános rendelkezéseket” (ROSTA 2014: 88). Továbbá szakított azzal a korábbi hagyománnyal is, amely a gyermekkor felső határát 12 évben jelölte ki. A fiatalkor 14–18 év között határozódott meg, két évvel emelkedett a büntetőjogi felelősségre vonás alsó korhatára (ROSTA 2014: 88).

Az 1978. évi IV. törvény büntethetőségi akadályként a gyermekkort határozta meg és a határt a tizennegyedik életévnél húzta meg. A fiatalkorúakkal szemben alkalmazott büntetőjogi szankció célja az volt, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a jövőre nézve a társadalom hasznos tagjává váljon. A szankcionálás során elsődleges cél az intézkedések alkalmazása, büntetést akkor szabtak ki, ha az intézkedés nem volt célravezető. A nevelési cél továbbra is előtérben maradt (PALLAGI 2014: 5). A történeti áttekintés során láthatjuk, hogy a magyar büntetőjogban a fiatalkorúak büntetőjogát sosem szabályozták külön kódexben. A jelenlegi 2012. évi Btk.-ban is külön fejezet, a XI. rész tartalmazza a rájuk vonatkozó rendelkezéseket (SZABÓ 2022: 30).

A büntethetőség alsó korhatárára vonatkozó jelenlegi szabályozásunk

Jogpolitikai megfontolásból a törvényhozás eldöntötte, hogy hol húzódjon meg a büntethetőségi korhatár. 2012. június 25. napján az Országgyűlés elfogadta a hazánk új Büntető törvénykönyvéről szóló 2012. évi C. törvényt (Btk.), amely megtartotta a jelenleg hatályban lévő Btk. szerinti tizennegyedik életévben meghatározott büntethetőségi korhatár fő szabályát, azonban kiemelten súlyos bűncselekmények esetében eltér ettől (PALLAGI 2014: 5): a Btk. 16. §-a szerint nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve emberölés [Btk. 160. § (1)–(2) bekezdés], erős felindulásból elkövetett emberölés [Btk. 161. §], testi sértés [164. § (8) bekezdés], rablás [Btk. 365. § (1)–(4) bekezdés] és a kifosztás [Btk. 366. § (2)–(3) bekezdés]. Azonban a törvény végső előterjesztésének indokolását az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításokkal kiegészítették. Így a törvénymódosítás alapján a hivatalos személy elleni erőszak [Btk. 310. § (1)–(3) bekezdés], közfeladatot ellátó személy elleni erőszak [Btk. 311. §, ha a 310. § (1)–(3)] bekezdése], a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak [Btk. 312. §, ha a 310. § (1)–(3) bekezdése szerint minősül], terrorcselekmény [Btk. 314. § (1)–(2) bekezdés] elkövetője büntethető, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással (2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről).

Büntetőjogi szempontból tehát gyermekkorú az, aki a cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be. Fiatalkorú pedig az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de tizennyolcadikat nem (NAGY – NAGYNÉ GÁL 2018: 57). „A gyermek, mivel nem rendelkezik az alannya váláshoz szükséges életkori feltétellel, nem lehet bűncselekmény alanya. Abban az esetben sem, ha materiális bűncselekmény esetén az elkövetési magatartás teljes kifejtése a 14. – kivételesen a 12. – életév betöltése előtt megtörténik, de a tényállásszerű eredmény ezen életkor betöltése után következik be. Az elkövető a 14. – kivételesen a 12. – születésnapját követő napon töltötte be a 14. illetve 12. életévét” (BLASKÓ 2023). A büntetlenül hagyást a büntetőjogászok akként indokolták, hogy „bizonyos életkort el nem ért – egyébként bűncselekménynek minősülő magatartást tanúsító – gyermekkorú személlyel szembeni büntetőjogi szankció nem tudná elérni a célját” (BLASKÓ 2023: 202). A gyermekkorban megvalósított tényállásszerű magatartás nem minősül bűncselekménynek, hiszen a gyermekkor büntethetőséget kizáró ok. A jelenlegi szabályozásunk szerint a gyermekkorúval szemben nem büntetőjogi, hanem a gyermek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény által meghatározott intézkedések alkalmazhatók (Origo 2012).

A 12–14 év közötti gyerekek körében egyre nagyobb mértékben elterjedt az erőszakos érdekérvényesítés, ezáltal szükségessé vált a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekményt megvalósító gyermekkorúak büntetőjogi felelősségre vonása, és egyes súlyos bűncselekményeknél a büntethetőség korhatárának leszállítása 12. évre. Az ilyen jellegű bűncselekményt megvalósító gyermekkorú magatartásáról ugyanis arra lehet következtetni, hogy megfelelő segítségnyújtás hiányában a későbbiekben nem lesz képes a társadalomba beilleszkedni, nem válik a társadalom hasznos tagjává, és nem fog törvénytisztelő

életmódot folytatni, ezért a speciális prevencióhoz mindenképpen szükséges a büntetőjog eszközeinek igénybevétele. Kiemelendő, hogy a törvény

„az emberölés alap- és minősített esetei, az erős felindulásban elkövetett emberölés, az életveszélyt okozó testi sértés és a halált okozó testi sértés, a rablás és a kifosztás elkövetőjének büntetőjogi felelősségre vonását lehetővé teszi abban az esetben, ha a cselekmény elkövetésekor 12. életévét már betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a cselekménye következményeinek felismeréséhez szükséges belátással” (KÓNYA 2024).

Az 1. táblázat a kiemelt súlyú bűncselekményt elkövető gyermekkorú és fiatalkorú elkövetők számarányára kíván rávilágítani 2021-től 2023-ig. Kiemelt számarányú a rablás, a gyermekpornográfia és a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak. A fiatalkorú bűnözésen belül – a fentebb részletezettek érdekében – megállapítható, hogy a számok is tükrözik az erőszakos bűncselekmények megjelenését (DEÁK 1978: 51). A számadatok rámutatnak arra, hogy az erőszakos bűnözési jelenségek körében olyan változások tapasztalhatók, amelyek tudományos kihívást jelenthetnek a szakemberek számára, illetve a bűnmegelőzési intézményrendszer hatékonyabbá tételét is szükségessé teszik (BÓCZ 2002: 562).

1. táblázat: Egyes kiemelt bűncselekményeket elkövetők, gyermekkorú bűncselekmény-elkövetők, fiatalkorú bűncselekmény-elkövetők száma és nemek szerinti megoszlása

Bűncselekmény	2021		2022		2023	
	Gyermekkorú	Fiatalkorú	Gyermekkorú	Fiatalkorú	Gyermekkorú	Fiatalkorú
Emberölés alap- és minősített esetei	2	4	–	11	1	10
Emberölés előkészülete	–	–	–	1	–	1
Erős felindulásban elkövetett emberölés	–	–	–	–	–	–
Életveszélyt vagy halált okozó testi sértés	–	18	–	14	3	18
Emberkereskedelem	–	5	–	14	–	16
Szexuális erőszak	–	37	–	33	–	42
Gyermekpornográfia	4	150	1	78	–	128
Hivatalos személy elleni erőszak	–	5	–	12	–	12
Közfeladatot ellátó személy elleni erőszak	3	73	10	117	16	98
Rablás alap- és minősített esetei	15	126	38	135	11	124
Zsarolás	–	21	–	23	–	18

Forrás: a szerző szerkesztése Legfőbb Ügyészség 2024 adatai alapján

Kitekintés a 2020. évi LXXIV. törvény az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításra

„A bűnözés és ennek részeként a fiatalkorúak bűnözése nemcsak jelenkorunk problémája, de az elkövetett bűncselekmények számának emelkedése, különösen agresszivitása rendkívüli figyelmet igényel” (CZAKKERNÉ PÁSZTOR 2017: 14). Fontos megjegyezni, a deviáns viselkedést tanúsító fiatalok közös jellemzője, hogy céltalanul lézengenek, csaldjuk hanyag. Ezek a gyerekek általában súlyos magatartásbeli problémákkal küzdenek, mivel nem kapták meg a nevelésük során a szüleiktől a társadalmi beilleszkedéshez szükséges szociális ismereteket. Ezáltal a hatóságoknak hatékonyan együtt kell működniük, és mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy a bűnelkövetővé válást megakadályozzák (CZAKKERNÉ PÁSZTOR 2017: 18).

Manapság a közéletben jelentős felháborodást keltenek a pedagógusokkal, illetve iskola- vagy kortársakkal, felnőttekkel szembeni verbális és fizikai támadások, amelyek részben kiskorú diákok, részben az őket segítő felnőttek, főként oktatási intézményben, az osztálytársak szeme láttára történtek. Az esetekről többször videófelvétel is készült, amelyet legtöbbször az elkövetők vagy pedig az elkövetők társai készítettek, amelyet aztán további súlyos jogsértést elkövetve a nyilvánosság elé tártak. Ezek a támadások egyre jobban érintik a pedagógusokat, valamint az ő munkájukat segítő szakembereket, egyéb hivatalos személyeket. Az ilyen esetek jelentős rombolást végeznek az iskolai nevelő-oktató munkában, annak minőségében, szétzilálják az iskolai közösségeket, továbbá megzavarják a köznevelési tevékenységet, és nem utolsósorban a szülők alkotmányos jogát is érintik, mivel a szülők gondoskodnak saját gyermekük taníttatásáról (Indokolások Tára 2020/90). Mivel az iskolai erőszak elkövetői a büntethetőségi korhatárt éppen elérte, vagy azt el nem érő gyermekek, ezért kívánok kitérni az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításról szóló 2020. évi LXXIV. törvényre. „Az iskolai erőszakos cselekmények elkövetői többségében a 12–17 év közötti korosztályból kerülnek ki. Az elkövetői kör 14 év alatti tagjai életkorukból adódóan eddig mentesülhettek a büntetőjogi felelősségre vonás alól” (Indokolások Tára 2020/90).

A Btk. biztosította annak lehetőségét, hogy a belátási képességtől függően különösen veszélyes cselekmények esetében a 12–14 év közötti korosztály büntetőjogi felelőssége is felmerüljön. Ez tette indokolttá a módosításban szereplő bűncselekményekkel történő bővítést, hiszen a kiegészített esetek fizikai sérülést okozó erőszak hiányában is olyan erkölcsrontók, hogy a társadalomra való veszélyességük nem vonható kétségbe. Ezen esetek visszaszorítása érdekében a jogalkotó leszállítja – szélesebb bűncselekményi körben – a büntethetőségi korhatárt (Indokolások Tára 2020/90).

A törvény „az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv személyi állományában új állománycsoportként iskolaőrök útján kívánja biztosítani a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 1. § (2) bekezdés 18. pontjában meghatározott azon feladat hatékony ellátását, amely a rendőrséget kötelezi az általános és középiskola rendje fenntartásában való közreműködésre” (1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről).

2020. szeptember 1. napjával bevezették az iskolaőrség intézményét. A köznevelési intézményekben jelen lévő iskolaőrök növelik a pedagógusok, oktatók biztonságérzetét. Az iskolaőrség tagjai akár kényszerítő eszköz alkalmazásával képesek megszakítani a nevelési intézményekben előforduló törvénybe ütköző magatartásokat, és mindezek által a jogsértő magatartások megelőzésében is segítséget nyújtanak. Fontos megjegyezni, hogy az iskolaőri intézkedés és kényszerítő eszköz alkalmazása csak a tanintézmény területére terjedhet ki, tanítási időben. Tehát az iskolaőrök a rendőrökéhez képest szűkebb körben látják el a rendészeti feladatokat, de az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyekkel azonos intézkedési és kényszerítő eszköz alkalmazására jogosultak. Az iskolaőr a büntetőjogi védelem szempontjából közfeladatot ellátó személynek minősül.²

A büntethetőségi korhatárra vonatkozó jogtudományi vélemények

A büntető törvénykönyvek rendelkezéseit a szakmai körök általában elítélték, tekintettel arra, hogy a fiatalkorú büntetéseket jóval magasabb korhatárig kell távol tartani a büntetési eszközöktől, a büntetés alól, velük szemben a javító-nevelő és erkölcsi jellegű intézkedéseknek kell dominálnia (MEZEY 2007: 353). A tanulmányomban mindenképpen szükségesnek láttam néhány jogtudományi szakember véleményét kiemelni, annak érdekében, hogy erősítsem a tárgyalt témakörben nevelő jellegű társadalmi, kormányzati és törvényerejű fellépést. Mindenképpen szükségesnek találtam feltüntetni a büntetőjog kiemelkedő szaktekintélyét Finkey Ferencet, aki a következő álláspontra helyezkedett. A büntetőnovella az első céltudatos kriminálpolitikai törvényünk, amely a fiatalkorúak büntetési rendszerének gyökeres reformja. A büntetőnovella által értük el, hogy a büntetőpolitika nem az egyoldalú rideg megtorlásra, hanem a megelőzésre helyezi a hangsúlyt. A büntetés tényleges alkalmazása nélküli javítás és az erkölcsi jellegű büntetés gondolata került bele a jogrendszerbe (MEZEY 2007: 353).

Sipos Alexandra rávilágított a hatályos büntethetőségi korhatár megfelelő szabályozására, amely szerint a fejlődéslélektanban pszichológiai értelemben a gyermekkor 12 éves korral lezárul, elkezdődik a serdülőkör, amelyet a jogi értelemben vett nagykorúság, azaz a 18 éves kor zár le. Általánosságban a serdülést az érzéssel járó biológiai, hormonális változások beindulásával határozzák meg a fejlődépszichológusok.

Hornyák Szabolcs és Rosta Andrea közös álláspontjuk alapján akként érveltek, hogy a büntethetőségi életkor alsó határának lezáraitását elfogadhatónak tartják, amennyiben a gyermek fel tudja ismerni a cselekményének káros voltát (VASKUTI 2015: 164).

Blaskó Béla álláspontjával egyetértve „helyes és megalapozott a jogalkotó 12. életévre vonatkozó felfogásának kodifikált (Btk.-beli) megjelenése. Ha a büntetendő cselekmény elkövetésekor 14. életévét be nem töltött gyermekkorú valósítja meg valamely bűncselekmény törvényi tényállását, büntetőeljárás nem indítható, kivéve akkor, ha a Btk. 16. §-ban írt feltételek fennállnak” (BLASKÓ 2023: 202).

² Végső előterjesztői indoklás az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvény-módosításokról szóló 2020. évi LXXIV. törvényhez – Indokolások Tára 2020/90.

Lévay Miklós és Váradi Erika arra hívták fel a figyelmet, hogy a tizennégy éven aluli gyermekek törvénytörtő cselekményeinek visszaszorítása és a speciális prevenció érdekében az alsó korhatár leszállítása helyett a gyermekvédelmi intézményrendszer továbbfejlesztésére lenne szükség (CSEMÁNÉ VÁRADI 2012).

Ligeti Katalin kifejtette, hogy a gyermekkorúak által elkövetett büntetendő cselekmények 62%-át a 12–14 év közötti gyermekek követik el. Hangsúlyozta továbbá, hogy a gyermekvédelem intézményei rendeltetésüknél fogva nem a deviáns gyerekekkel való törődésre irányulnak, így felmerült a büntetőjog életkori korhatár leszállításának lehetősége különösen a kirívóan súlyos személy elleni bűncselekmények esetében. Ligeti Katalin javaslatát képezte a szándékos személyi elleni cselekmények esetén az életkori korhatár leszállítása 12. évre. „Ebben a megoldásban a 12–14 év közötti elkövetők felelősségét csak szűk bűncselekményi kör esetében lehet vizsgálni és a büntetőjogi felelősségre vonás feltétele a belátási képesség megléte. A 12–14 év közötti elkövetőkkel szemben büntetésként csak javítóintézeti nevelés alkalmazható, emellett bármilyen intézkedés kiszabása lehetséges” (VASKUTI 2015: 176). A másik megoldása alapján pedig akként vélekedett, hogy a gyermekkor korhatárát nem szállítják le, marad továbbra is 14 év. Itt azonban kifejtette, hogy a gyermekvédelmi intézmények alaposabb továbbfejlesztésére lenne szükség annak érdekében, hogy a súlyosan deviáns magatartású elkövetők számára társadalmi integrációt tudjanak biztosítani (VASKUTI 2015: 176).

Fenyvesi Csaba és Herke Csongor az alábbiak szerint fektették le érveiket:

„lehetséges ugyanis, hogy biológiaiilag korábban érnek a mai gyermekek, szociálisan azonban teljesen ellentétes tendencia érvényesül. Gyakorlati tapasztalat, hogy sokszor még a 16-17 évesek sem tudják megfelelően felmérni cselekményük következményeit. Ennek oka lehet az is, hogy többségük jóval később kerül ki a társadalomba, de az is, hogy a modern tömegkommunikáció, média sokszor elbogatellizálja, köznapivá teszi a bűncselekmények elkövetését. Az a változat, miszerint egyes (főként élet elleni) bűncselekmény-csoportoknál lehetséges lenne a 12-14 év közötti személyek büntetőjogi felelősségre vonása, egyrészt ellentétes a nemzetközi tendenciákkal (általában a büntethetőségi életkor alsó határának felemelése jellemző), másrészt a hivatkozott szakirodalom is inkább a gyermekvédelmi intézményrendszer továbbfejlesztését javasolja” (VASKUTI 2015: 176).

Gönczöl Katalin az alábbiakra utalt:

„pl. Svájcban meglehetősen alacsony (tíz év) a büntethetőség alsó korhatára, – a következőket említette: korhatáron valóban igen alacsony. Svájcban azonban – és más európai országokban – a felelősség vizsgálatánál valójában nem a büntetésre, hanem a személyiségfejlődés korrekciójára törekzenek. Ezért az eljárásban a család- és gyermekvédelmi szervek, az iskola, az illetékes szakértők és a szülők bírói, ügyészi kontroll alatt együtt döntenek arról, hogy milyen intézkedésekkel fordíthatják kedvező irányba a gyermek erkölcsi fejlődését – mint ahogy a legtöbb európai országban a büntetőeljárás csak keretül szolgál ahhoz, hogy összeállítsák azt a csomagot, amelyben a védő és korrekciós intézkedések dominálnak. Svájcban egyébiránt a 15. életévét be nem töltött fiatakorúval szemben kizárólag figyelmeztetés

alkalmazható, emellett a szabadidő terhére, felügyelet mellett a közösség kiengesztelésére legfeljebb tíz nap közérdekű munkakötelezettséget írhatnak elő. Végrehajtandó szabadságvesztés – maximum négy év – csak az ennél idősebb, súlyos bűncselekményt elkövetővel szemben szabható ki” (VASKUTI 2015: 176).

Kerezi Klára meglátása alapján nagyon káros az életkori határok leszállítása, tekintettel arra, hogy „nem a büntetőjogi felelősség szélesítésén volna a hangsúly, hanem a gyermekvédelmi rendszer anyagi és szervezeti támogatásán. Úgy vélte, az oktatási- és gyermekvédelmi rendszer nem reagál hatékonyan a gyermekkorúak speciális helyzetére, és csak akkor figyelnek fel ezekre a gyermekekre, amikor bűnelkövetőkkel válnak” (VASKUTI 2015: 176).

Korinek László meglátásai szerint egy büntetőjogi beavatkozás csak olyan helyzetek kezelésére alkalmazható, amely esetben minden más lehetőség lehetetlennek és kilátástalannak bizonyul. Továbbá felhívta a figyelmet arra is, hogy a gyermekeket főként a környezetük, családjuk tereli a kriminális világba. Korinek László tanulmányában kiemelte a korhatárnak ilyen alapon történő leszállítása, és így a gyermeknek a rossz helyzetből való kiemelése és átadása a büntető igazságszolgáltatásnak többet árt, mint használ (KORINEK 2008: 69–70).

Gyurkó Szilvia álláspontja szerint az igazságszolgáltatási rendszer kapacitásai korlátozottak, a bűnmegelőzésben jelentős segítséget nyújtó pártfogó felügyelők túlterheltek, emberhiány miatt a próbára bocsátás során elrendelt magatartási szabályok betartásának nyomon követése akadályozott. Kitért arra is Gyurkó Szilvia, hogy a javítóintézetekben zajló szakmai munka eltérő minőségű, azonban ha mégis kimagasló munkát végeznek, akkor sem biztos, hogy érdemi változást tudnak elérni a szakemberek egy fiatalkorú bűnelkövető esetében, hiszen az ilyen életkorú gyerekeknél az elsődleges közösség a család, majd baráti társaság, így ha elbocsátják őket az intézetből, nagyobb eséllyel abba a közegbe kerülnek vissza, ahonnan korábban kiemelték őket. Gyurkó Szilvia meglátása szerint hatékony családsegítés és rendszerfejlesztés szükséges, hiszen az igazságszolgáltatás és javítóintézetek nem tudnak eredményesen fellépni annak érdekében, hogy a fiatalkorúak ne kövessenek el újabb bűncselekményt (HVG 2023).

Tóth Mihály vélekedése alapján pedig „az új Btk-ban végül elfogadott rendelkezés sajátos kompromisszum eredménye. Eszerint egyes, kiemelten súlyos, erőszakos bűncselekmények esetében – de csakis ott – a büntethetőség alsó határa 12 évre változott” (TÓTH 2012). Álláspontja szerint a korhatár bizonyos esetekben igazságtalan, tekintettel arra, hogy a testi és szellemi fejlődés különbözősége folytán léteznek 13 éves „felnőttek” és 19–20 éves „gyerekek”. Ezáltal azok, akik „korhatárt szállítanak le vagy emelnek fel – kiváltképpen, ha ez a csúsztatgatás a kiforratlan személyiségfejlődés során 1-2 évet érint –, nem megoldják a problémát, csak megkerülik, önmagában ezzel csak látszatmegoldást kínálva” (TÓTH 2012).

Domokos Andrea megfogalmazása alapján a törvényhozó helyesen vélekedett arról, hogy nem jelentős mértékben nőtt a 12. életévüket betöltött elkövetők száma. Álláspontja szerint az új szabályozást szimbolikus jogalkotásnak is tekinthetjük, tekintettel arra, hogy más országokban is létezik alacsonyabb büntethetőségi korhatár. További meglátása szerint a büntetőjogi eszközök önmagukban kevésnek mutatkoznak szociális, nevelési problémák megoldására (DOMOKOS 2017: 93).

Halmosné Siket Zsuzsanna meglátásai szerint

„a jogalkotó egy igen kritikus életkort vont be a büntetőjogi szabályozásba. A 12–14 év közötti életkor egy olyan fejlődési szakasz, amely a nemeket tekintve büntetőjogi szempontból kedvezőtlenebb a lányok, mint a fiúk számára. A lányoknál hamarabb kezdődik el a testi érés, mint a fiúknál. Ezt a lányok többsége negatívumként éli meg, amely miatt hajlamosabbak depresszióra és szorongásra, valamint az önértékelésükre is kedvezőtlenül hat. Ez a lelki állapot hajlamosabbá teheti az érintetteket arra, hogy büntetendő cselekményeket kövessenek el. A gyermekkorban bekövetkező büntetőjogi felelősségre vonás olyan káros hatással lehet a büntetéssel érintettek önértékelésére, amely további életüket is negatív irányban befolyásolhatja” (HALMOSNÉ SIKET 2015: 123).

Vaskuti András a büntethetőségi korhatár szabályozásával kapcsolatban szükségesnek tartotta, hogy „a súlyosabb, élet elleni bűncselekményeket elkövetők felelősségre vonását a 14 éves életkoruk előtt is, ám nem a szabadságuktól fosztaná meg őket, hanem enyhébb, nevelő jellegű büntetést tartana helyesnek” (BARABÁS 2020).

Az elmúlt 10 év adatai alapján 2013-tól 2023-ig mindösszesen 131 esetben született jogerős ítélet 14 év alatti gyermekekkel szemben. Krámer Lili, a Magyar Helsinki Bizottság büntető igazságszolgáltatás program kutatója szerint „mindenki számára világos, hogy tenni kell valamit akkor, ha egy 14 évnél fiatalabb gyerek súlyos bűncselekményt követ el, ugyanakkor erre a gyermekvédelmi intézményrendszer továbbfejlesztése jobb megoldás lenne, mint a büntethetőségi korhatár leszállítása” (HVG 2023).

Egyetértve Vaskuti András álláspontjával, szükségesnek találok azt a körülményt alaposabban megvizsgálni, hogy valójában mi is vezetett oda, hogy egy gyermek/fiatalkorú bűncselekményt kövessen el. Egyetérték Vaskuti András azon álláspontjával is, amely szerint kiemelt súlyú bűncselekmény elkövetése, mint például, ha egy gyermek/fiatalkorú magatehetetlen idős embernek halált okozó testi sérülést okoz, az nem maradhat büntetőjogi felelősségre vonás nélkül. Én is osztom azt a véleményt, hogy ezekben az esetekben a büntetőjognak mindig reagálnia kell, ami a magyar büntetőjogi rendszerben meg is valósul. Hiszen csakis a törvény segítségével lehet feltárni azt a büntetést, amely a társadalom számára célszerű, és ezt követően pedig építkezni lehet a bűnmegelőzésre.

A magyar büntető törvénykönyv speciálisan reagál a gyermekkorú bűnelkövetéssel kapcsolatban, hiszen gyermekkor esetén büntetés nem szabható ki. Ennek oka, hogy a büntetőeljárás során álláspontom szerint a szabadságtól megfosztás nem lehet hatékony a gyermekeknél, mivel nem jelent valódi visszatartó erőt. A hatályos magyar büntetőjog alkalmas arra, hogy a két legfontosabb visszajelzést megadja a bűnelkövető gyermeknek/fiatalkorúnak: a felelősségvállalást, valamint az áldozattal való megbékélést és megbocsátást. Ennek alátámasztására szeretném megemlíteni a 2025. július 1-jétől hatályba lépett, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 419. § (2) bekezdés e) pontjában foglalt, új típusú, resztoratív tartalmú külön magatartási szabály bevezetését a feltételes ügyészi felügyelettel egyidejűleg alkalmazott pártfogó felügyelettel összefüggésben. Az ügyészség a gyanúsított részére magatartási szabályként, illetve kötelezettségként előírhatja, hogy „vegyen részt jogszabályban meghatározott helyreállító szemléletű – a pártfogó felügyelői szolgálat által lefolytatott – eljárásban, s az annak eredményeként meghatározott,

a helyreállító tervben foglaltakat teljesítse, és ezt igazolja a pártfogó felügyelő felé” [Be. 419. § (2) bekezdés]. A helyreállító szemléletű eljárás alkalmazható az okozott sérelmek szembesítésére, a fiatalkorú szükségleteinek kezelésére és a bűnismétlés redukálására.

Meg kívánom jegyezni, hogy a büntetőjog eszközein túlmenően nagyon fontos a hatékony családsegítés is, hiszen egy gyermekkorú/fiatalkorú bűnelkövetése mindig azt jelzi, hogy a gyermek családjában valami nincs rendben. Az elkövetők döntő többsége egyben áldozat is. Ennek példaként pedig meg szeretném említeni a 2015. január 1-től életbe lépett megelőző pártfogás jogintézményét. A gyermekkorúak/fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények és szabálysértések kezelésére vezették be a magyar jogrendszerbe a megelőző pártfogást mint gyermekvédelmi hatósági intézkedést, jelezve, hogy a gyermekorúak/fiatalkorúak által elkövetett cselekmények elsősorban a gyermekvédelmi intézkedés hatáskörébe tartoznak (BARABÁS 2020). A megelőző pártfogás bevezetésének indoka az volt, hogy a gyermekkorú/fiatalkorú elkövetőkkel nem tudott megfelelően, hatékonyan foglalkozni a gyermekjólét alap- és szakellátása, másrészt a gyermekkorú/fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben megindult büntetőeljárás során nem kapták meg a szükséges segítséget és támogatást a visszaesés és a társadalomba való beilleszkedés érdekében (PÁLMAI 2017). Ezen jogrendszer bevezetése lehetőséget biztosított, hogy a gyermekvédelmi rendszer hatékonyabban, közösen fel tudjon lépni a kriminális jegyeket hordozó gyermekorúakkal/fiatalkorúakkal szemben. Mindenképpen említést érdemel a gyermekorúakra/fiatalkorúakra vonatkozó ezen intézményrendszer megreformálása. A jövőre nézve fokozott figyelmet érdemel a gyermekvédelmi rendszer személyi, tárgyi erőforrásainak megerősítése a hatékony fellépés érdekében.

Meglátások a jelenlegi rendszerrel kapcsolatban

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (új Btk.) rendelkezései ismét felpozsztították a gyermekkor körüli tudományos vitákat. A jelenleg is hatályos büntető törvénykönyvünk szerint a büntetőjogi felelősség alsó életkori határának meghatározása kétféle módon történhet. Az egyik feltétele az, hogy a jogszabály törvényi vélelmet állított fel, amellyel kijelölte azt a kort, amelynek elérésével a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges értelmi, erkölcsi fejlettség következik be (BALOGH 2018). Kiemelendő, aki a törvényben megjelölt kort nem töltötte be, semmilyen körülmények között nem vonható felelősségre. Ilyen esetekben például csak közigazgatási eljárásra kerülhet sor. Azonban, ha a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges törvényben megjelölt életkort elért személyről kiderülhet az eljárás során, hogy kóros elmeállapotú, ebben az esetben nem büntethető.

A másik feltétel a büntetőjogi felelősségre vonásnál az életkori határ meghatározásán túlmenően az adott személy értelmi, erkölcsi fejlettségének vizsgálata (ítélőképesség bealátási képesség) (BALOGH 2018).

Jelenleg is vitát gerjeszt a büntethetőségi korhatár leszállításának kérdése. A tizenégy éves korhatár megállapításának az indoka az volt, hogy a gyermekek nagyobb része ebben a korban fejezi be az általános iskolai tanulmányait, és ér el olyan szellemi és testi fejlettséget, amelyre tekintettel büntetőjogilag felelősségre vonható. Kiemelendő, hogy

manapság a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult. Az infokommunikációs rendszerek és eszközök elterjedésével a kiskorúak már a tizennegyedik életévüket megelőző élet-szakaszukban éretté válnak, ami a korábbi időkben nem volt jellemző. A jelenlegi helyzet szerint fogalmazhatunk úgy is, hogy „egy születésnap mindent eldönt. Ez olyan abszurd helyzetet idéz elő, hogy a gyermekkorúként elkövetett minősített emberölés is büntetlen marad, míg a büntethetőség alsó korhatárát éppen betöltött fiatalkorúval szemben ugyanazon cselekményért akár tíz évig terjedő, a fiatalkorúak börtönében letöltendő büntetés is kiszabható” (VASKUTI 2012: 171). Ennek következtében nem élezném ki a kérdést arra, hogy a büntethetőségi korhatár leszállítása indokolt-e. Vaskuti Andrással egyetértve inkább végiggondolható az is, hogy a gyermekkorú hogyan válik/válhat felelőssé, honnan ismeri meg, ki tanítja meg neki, hogy mi a bűn, és annak megvalósítása milyen következményekkel járhat. Továbbá Vaskuti András gondolata rávilágít arra, hogy „megoldást kell találni a kiemelkedő tárgyi súlyú, élet elleni cselekményeket a tizenkettedik életévük betöltése után elkövető kiskorúak szigorúbb szankcionálására, a felismerési-beszámítási képesség körületekintőbb vizsgálatára, a fiatal felnőtt korúakra vonatkozó szabályoknak a kiskorúak büntetőjogához közelítésére” (VASKUTI 2012: 172).

Az új törvény nemcsak hogy csökkentette a fiatalkor alsó határát, hanem lehetővé tette azt is, hogy büntethető gyermekkorúakkal szemben akár szabadságelvonással járó intézkedés is alkalmazható legyen, azaz javítóintézeti nevelés elrendelésére is sor kerülhet (VASKUTI 2015). Ezen jogintézmény jogszabályba foglalásával megerősítette a pedagógiai és szociális kezelés előtérbe helyezését, hiszen csakis nevelésük által tud kialakulni bennük a társadalmilag fontos értékeknek a tiszteletben tartása (SÓS 2005: 16).

Napról napra a világ és ezzel együtt a fiatalság is változik. A biológiai, gazdasági, politikai, kulturális változások hatására mentális és pszichológiai téren is komoly változások történnek a korábbi generációkhoz képest. Erre pedig az igazságszolgáltatásnak az eddiginél is hatékonyabban kell reagálnia. Rosta Andrea álláspontjával egyetértve az igazságszolgáltatásban a komplex személyiségvizsgálat nem jelenik meg. Továbbá kritikaként emelendő ki a javítóintézetek túltelítettsége is, ami miatt nincs kellő hely a fiatalkorúak speciális elhelyezésére, így ők nem kapják meg időben a mentalitásukhoz, személyiségfejlődésükhöz szükséges megfelelő szakmai segítséget. Tehát hiányosságként értékelendő, hogy egy fiatalkorú súlyos bűnelkövető esetében nincs kellően alkalmas intézményrendszer (ROSTA 2014: 81). Erre a problémára már Szabó András is felhívta a figyelmet *A fiatalkorúak és a büntetőjog* című művében, amelyben a következő álláspontra helyezkedett.

„Az erkölcsi züllés útjára lépett, de büntetőjogilag felelősségre nem vonható gyermekek elhelyezésére ugyanazok a menhelyek voltak hivatottak, mint az erkölcsi züllés veszélyének ki nem tett árvák, elhagyatottak elhelyezésére. Többen sürgették a menhelyi hálózat specializálását és javító-nevelő intézet előtti intézeti fokozat felállítását” (SZABÓ 1961: 13).

Megfigyelhető az a sajnálatos tény is, hogy az általános életkor növekedésével, a lakosság előregedésével jelentősen érzékelhető a bűnözés megfiatalodása, amely által egyre nagyobb igény van a gyermekvédelem hatékony fellépésére (TÓTH 2011). A gyermekvédelemnek fokozott figyelmet kellene fordítani a nem megfelelő családi környezet megjavítására is. „Ahol a családon belül megszüntethetők a veszélyeztetés okai, ott a gyermek érdeke, de

a társadalom anyagi megterhelése szempontjából is megfelelőbb, ha a gyermek megmarad régi környezetében, s a gyermekvédelmi szervek a veszélyeztetés okainak kiküszöbölése útján nyújtanak segítséget” (VIGH 1964: 242). Debreczeni Lilla szerint a gyermekbűnözés szintjének követését nehezíti, hogy

„ezen a területen átlagosnál is nagyobb a látencia. A felderítetlenséget és regisztrátlanságot magyarázza, hogy sok esetben az ilyen ügyek a rendőrség kihagyásával bonyolódnak, alacsonyabb a feljelentési hajlandóság, ha sejtik vagy tudják, hogy az elkövető gyermekkorú, tehát nem büntethető. Az oktatási intézmények is ódzkodnak feljelentést tenni diákjaik ellen, hiszen egyrészt pedagógus problémaként tekintenek erre a cselekményre, másrészt tartanak attól, hogy csorba esik az iskola jó hírére” (DEBRECZENI 2011: 35–36).

A fentieket követően érdemes figyelembe venni egy miniszteri indokolást, amely

„fényt vet a törvény előkészítésének alapjául szolgáló vezéreszmékre. Helyesnek kell elismerni az utolsó évtizedek tudományos kutatásainak azt a megállapítását, hogy nemcsak a bűncselekményeknek jogi fogalmát kell tekintetbe venni, nem csupán a büntettek és vétségek tényálladási ismérveinek szabatos jogászai meghatározására kell törekedni, hanem mind a büntető törvényhozás, mind a büntetés végrehajtása körül különösen súlyt kell helyezni a büntetések egyénítésére, és arra is, hogy a büntetendő cselekmények elkövetése és számuknak növekedése a megelőzés, a büntetés-végrehajtás eszközeivel gátoltassék” (SZABÓ 1979: 13).

A fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben a büntetés célja:

„a társadalom védelme érdekében a büntett miatt, a törvényben meghatározott joghátrány alkalmazása, az elkövető megjavítása, továbbá a társadalom tagjainak visszatartása a bűnözéstől. Még fokozottabban nyilvánul meg a büntetés nevelő jellege a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható intézkedések és büntetések céljában. A fiatalkorúval szemben alkalmazott nevelőintézkedés vagy büntetés célja elsősorban annak előmozdítása, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjék, és a társadalom hasznos tagjává váljék” (VIGH 1964: 242).

A gyakorlati büntetőjogászok többsége elfogadta azt az álláspontot, hogy a zárt börtönrendszer, a rövid tartamú szabadságvesztés nem felel meg a modern büntető-nevelő követelményeknek, hiszen alkalmatlan a bűnöző megjavítására (VIGH 1964: 243).

A hatályos Btk. szabályozásával kapcsolatban megfigyelhető, hogy hosszú évek óta tartó vita előzte meg. A különböző vélemények viszont azonosak abban, hogy az „önmagában életkori határokhoz kötött büntető felelősségrevonási rendszer túlzottan merev és nem ad lehetőséget a fiatalkorúak egyéni fejlettségének figyelembevételére” (GÁSPÁR 2017).

Összegzés

A büntethetőségi korhatár végigkövetése során fogalmazhatunk úgy is talán, hogy csupán csak úszóhatárokkal van elválasztva a gyermekkor és a fiatalkor. Még mindig joggal alkalmazható Finkey Ferenc azon álláspontja, hogy „egy bizonyos koron alul nincs igazolva jogilag különbséget tenni az elhagyatott, zűlött, de még büntettet el nem követett és a már idáig jutott gyermekek és ifjak közt” (FINKEY 1914: 488). Véleményem szerint a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségre vonása nem egyszerű feladat. Szankcionálásuk során mindenképpen a nevelésüket kell előtérbe helyezni, amit a büntetőjogi szabályozásunk végigkövetése is megerősít. Elengedhetetlen a kriminális jegyeket hordozó gyermekek nevelésén túl figyelemmel lenni az életkorukra, pszichés sajátosságaikra, speciális szükségleteikre, és arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy ők még csak gyerekek. A tanulmányom során arra törekedtem, hogy megismerjem a gyermekkorúakra/fiatalkorúakra vonatkozó hatályos büntetőjogi szabályozás alakulását. A tanulmány hangsúlyozza, hogy „a büntetőjogunk cselekményeket tilt, nem pedig személyiségalkatot. A bűncselekmény megelőzésére, társadalmi okainak és feltételeinek felszámolására irányul” (SZABÓ 1979: 13). Hangsúlyozandó, hogy a védelem az igazságszolgáltatás állandó feladata, mivel sajnos el kell ismernünk, hogy „amíg ember lesz: biztonságban soha sem lehet, folyton kell védekeznie embertársai ellen” (VARGHA 1896: 3). A tárgyalt témakör kiemeli, hogy elsősorban a büntetőjog feladata egy hatékony, nevelő jellegű szankció alkalmazása. Ezáltal az elkövető személyiségére és a társadalomba történő visszailleszkedés elősegítésére helyezi a fő hangsúlyt. A fiatalkorúak büntetőjoga nem indokolja azt, hogy a büntetőjogi szabályozást megkerüljük. Mindösszesen azt követeli, hogy nem mondhatnak ellent a fiatalkorúak büntetőjogi szabályainak, azoknak az alapvető szabályoknak, amelyeket a büntetőjog a felelősség megállapításában, majd a büntetés kiszabásának kérdésében hoz (SZABÓ 1961: 158). Szabó András álláspontjával egyetértve a fiatalkorúak büntetőjoga lényegében nem büntetőjog, hanem a fiatalkorúak nevelési joga (SZABÓ 1979: 170).

A magyar büntethetőségi jogrendszer meglátásom szerint a jogi értékeket rendszeresen csoportosítja fontossági sorrend szerint, felállítja a kereteket, elsődleges hangsúlyt a nevelési célokra fekteti, azonban a normák súlyos megsértése esetén fő feladatát a büntetés felállítása képezi. Meglátásaim szerint a fiatalkorúak veszélyeztető körülményeit illetően elsődlegesen a prevencióra, megelőzésre való képesség kialakítására, formálására helyezendő a hangsúly, amihez elengedhetetlen a szakemberek kimagasló tudása és annak gyakorlati alkalmazása. Továbbá elengedhetetlennek tartom a felnőtt társadalom szemléletformálódásának előnyben részesítését (HOMOKI 2011: 90). Véleményem szerint ha az erkölcsi zuhlásnak indult fiatalkorúak családi nevelésének tartalma nem éri el a kellő hatást, a szülői követelményekkel szemben ellentmondásba kerül, akkor az iskolai nevelésen túl mind a gyermekvédelemben, mind az igazságszolgáltatásban összefogó erőként kell érvényesülnie annak a feltételnek, amely megteremti azt a lehetőséget, hogy ne legyenek neveletlenül maradt vagy helytelenül nevelt gyerekek. Egy fiatalkorút első körben meg kell arról győzni, hogy helytelenül járt el, s többé ne kövessen el normasértést, ha pedig a prevenció nem éri el a szükséges hatást, azaz ha a meggyőzés sikertelennek bizonyul, akkor viszont végső soron a büntetés eszközével kell rábírní a bűn útjának elkerülésére (MEZEY 2007: 335). „A nevelés és a fejlődés egységének törvénye alkotja a gyermek

lelki fejlődésének alaptörvényét. Egybeesik azzal, hogy a gyermek a maga tevékenységének folyamatában fejlődik, tehát szubjektuma a fejlődésnek és nem pusztán tárgya külső tényező befolyásának.” „Minden társadalmi rend úgy biztosítja a régi és új nemzedék kapcsolatának folytonosságát, hogy az ifjú nemzedék minden egyes tagját képessé, de egyben készségesse is teszi arra, hogy az idősebbek munkájának folytatójaként átvegye annak társadalmi életben betöltött szerepét és hivatását” (SZABÓ 1961: 102). A gyermekek nevelése a társadalmi alkalmazkodásra való előkészítés. Véleményem szerint ahhoz, hogy a fiatalkorú életmódja helyes irányba fejlődjön, elengedhetetlen a tudatos nevelői tevékenység, amely elvezetheti a felnőtt társadalom tudatos tevékenységének eredményéhez.

Álláspontom szerint a jelenlegi büntetőjogi korhatár szabályozása megvédi a gyermekeket a drasztikus büntetőjogi eszközöktől, ezáltal megvédi a bűnözővé nyilvánítással járó megbélyegzéstől, ugyanis annak nincsen visszatartó hatása. Sőt alkalmas arra, hogy elidegenítse a gyermekeket a társadalomtól, s további társadalomellenes magatartásra ösztönözze. Egy bűnözővé nyilvánítás olyan súlyú lehet, amely által egy gyermek vagy fiatalkorú elkövető bűnözőnek kezdi el magát érzni, s ennek megfelelően kezd el viselkedni (WALKER 1969: 312–313).

Meglátásom szerint nagyon nehéz a kriminalizálódott gyermekekkel/fiatalkorúakkal szembeni hatékony nevelési és preventív célzatú fellépés annak érdekében, hogy a jövőre nézve elkerülhető legyen a törvénybe ütköző magatartás megismétlése. Teljesen mértékben egyetértek Gyurkó Szilvia azon álláspontjával, amely szerint nagyon nehéz a tárgyalat témakört érintően „meghúzni a határvonalat attitűd, tapasztalat és rögzült tudás között” (GYURKÓ 2013: 32). Véleményem szerint minél kevesebbet foglalkozunk a fentebb részletezett témával, minél kevesebbet tudunk a felmerülő problémákról, különösen a szakmabeli emberek hiányáról, annál jobban háttérbe szorul a hatékony preventív jellegű fellépés. A fiatalkori bűnmegelőzés rendszere csak akkor lehet működőképes, ha több szakma tudása egyesül, világosan meg vannak határozva az érintett szervek, hatóságok feladatai, és megvalósul a szoros szakmai együttműködés.

A pedagógiai fegyverkezés a mai korban eszköztelennek bizonyult, ezáltal az általános és középiskolában a rend megőrzéséhez elengedhetetlen a rendőri állomány hatékony fellépése. Mindenképpen szükség van egy olyan megoldásra, amely lehetővé teszi a tanulók és tanárok számára a hatékony védelmet. Rendkívül fontos, hogy a jelen lévő szakemberek az iskolai konfliktusok, az iskolai erőszak kérdéskörével hosszú távra tudjanak tervezni és segíteni tudják az iskola minél jobb működését. Azonban az iskolaórság egyértelműen azt az üzenetet hordozza, hogy a pedagógia az iskolai konfliktusokat nem tudja kezelni.

Kiemelten fontosnak és elsődlegesnek tartom a bűnmegelőzés szempontjából a nevelés szerepét továbbra is előtérbe helyezni. Egyetértve e körben Kerezi Klára és Szabó András álláspontjával. Kerezi Klára szerint, amennyiben nem sikerül megelőzni a bűnt, akkor legvégső eszköz a büntető igazságszolgáltatás. Egyetértek azzal a szintén Kerezi Klára által képviselt állásponttal is, hogy a korai megelőzés érdekében szükséges lenne az iskolarendszere, a pártfogói hálózatra, gyermekvédelemre, szociális intézményrendszerre fordítani a figyelmet. A szakemberek együttműködése alapján még a bűnelkövetés

előtt észre kell venni a problémát, a magára hagyott gyerekeket, és hatékony szakmai munkával kell fellépni (PÁLOS 2020). Szabó András is arra alakította álláspontját, hogy

„a fiatalok bűnözés elleni küzdelemben a büntetőjognak csak másodlagos szerepe van. A harc sikerét az anyagi és kulturális színvonal emelése és nem a jogi, bírói intézkedések szigorítása biztosítja, hanem a nevelő jellegű állami és társadalmi rendszabályok maximális igénybevétele irányába halad. A büntetési rendszer ugyanakkor, amikor nem szigorítja a büntetőjogi felelősséget következetesen érvényesíti az elkövetett bűntettek miatti feltétlen és elkerülhetetlen felelősségre vonás elvét. A felelősség feltétlen jellegének érvényesítése során figyelembe kell venni az élet sokrétűségét, a bűntettek különbözőségét, a büntett elkövetésére vezető okokat és feltételeket, és ennek megfelelően differenciálni kell a büntetési rendszert, ezt ki kell egészíteni a nem büntetőjogi intézkedésekkel, nem büntetőjogi nevelő rendszabályok széles skálájával. A büntetési rendszeren belül is fokozni kell a nevelő jellegű rendszabályok súlyát, a büntetőjogi nevelőintézkedéseket, amelyek megfelelően kielégítik a büntetési rendszer differenciáltságának követelményét” (SZABÓ 1979: 170).

Felhasznált irodalom

- ANGYAL Pál – KÚN Béla – LÁDAY István – ROTTENBILLER Fülöp – TÓTH Béla (1911): *A fiatalok bűnözésére vonatkozó büntető jogszabályok magyarázata*. Budapest: Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedése.
- BALOGH Ágnes (2018): A gyermekkor mint büntethetőséget kizáró ok. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 81, 53–61. Online: http://acta.bibl.u-szeged.hu/53957/1/juridpol_081_053-061.pdf
- BARABÁS A. Tünde (2020): *Kriminológia*. Budapest: Dialóg Campus. Online: https://doi.org/10.36250/00794_00
- BETHLENDY-KIS Tünde (2025): *Kényszerintézkedések fiatalokkal szemben*. Online: www.jogiforum.hu/wp-content/uploads/2025/05/bethlendy-kis-tunde_kenyszerintezkedesek-fiatalokkal-szemben_jogi-forum.pdf
- BLASKÓ Béla (2023): *Magyar büntetőjog – általános rész*. Budapest–Debrecen: Rejtjel.
- BÓCZ ENDRE (2002): Erőszak a bűnözésben. *Magyar Jog*, 49(9), 562–566.
- CZAKKERNÉ PÁSZTOR Anita (2017): Gondolatok a fiatalok bűnözésére vonatkozó speciális büntető anyagi rendelkezésekről. *Büntetőjogi Szemle*, 1, 14–18. Online: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/2017/05/BJSZ_2017_1_CzakkernePasztorAnita.pdf
- CSEMÁNE VÁRADI Erika (2012): A Janus-arcú kriminápolitika – avagy a fiatalkori bűnözéssel szembeni fellépés aktuális kérdései. In STIPTA István (szerk.): *Collegium Doctorum Konferencia*. Miskolc: Bíbor.
- DEÁK András (1978): *A büntető jogpolitikai elvek kialakulása, összefüggései, érvényesülése a büntető eljárásban*. Budapest: Ügyészi Kiskönyvtár.
- DOMOKOS Andrea (2017): Belátási képesség a magyar büntetőjogban egykor és ma. In BARABÁS A. Tünde – VÓKÓ György (szerk.): *A bonis bona discere. Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából*. Budapest: Xenia, 37–47.
- FINKEY Ferenc (1914): *A magyar büntetőjog tankönyve*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata.
- GÁSPÁR Szilvia (2017): Dilemmák a büntetőjog belátási képesség fogalma körül. *Jogi Fórum*, 2017. április 19. Online: www.jogiforum.hu/files/publikaciok/gaspar_szilvia_buntetojogi_belatasi_kepesseg%5B-jogi_forum%5D.pdf

- GYURKÓ Szilvia (2013): Gyermekközpontú büntető igazságszolgáltatás Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 61(9), 27–43. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.9.v61.i2013.pp27-43>
- HALMOSNÉ SIKET Zsuzsanna (2015): A büntethetőségi korhatár leszállításának okai. *Jogelméleti Szemle*, 16(4), 116–125. Online: <https://doi.org/10.59558/jesz.2015.4.116>
- HOMOKI Andrea (2011): Viharsarki nevelőszülők mint a posztmodern gyermekkor formálói. *Esély*, 22(2), 86–109.
- HVG (2023): Az elmúlt tíz év adatai alapján semmi értelme nem volt 12 évre leszállítani a büntethetőség korhatárát. *HVG*, 2023. február 21. Online: https://hvg.hu/itthon/20230221_buntethetoseg_korhatar_12ev_HelsinkiBizottsag_Gyurko_gyermekjog
- KORINEK László (2008): „Csecsszopók, akikben megnő az értelem”. A gyermekek büntethetőségéről. *Fundamentum*, 12(2), 69–78.
- KÓNYA István szerk. (2024): *Magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest: ORAC.
- KÖHALMI Máté (2020): A fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi szabályozás története. *Az Új Btk.*, 2020. február 14. Online: <https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalkorukra-vonatkozoz-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/>
- Legfőbb Ügyészség (2024): *A gyermekkorúak és a fiatalkorúak bűnözésével, valamint a kiskorú sértettekkel összefüggő egyes adatok*. Budapest: Legfőbb Ügyészség. Online: <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2022/08/agyerm2.pdf>
- LUKÁCS Mónika (2025): Intézkedések alkalmazása a fiatalkorú elkövetőkkel szemben, különös tekintettel a javítóintézeti nevelésre. *Büntetőjogi Szemle*, 1, 64–72. Online: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/lapszam/BJSZ_202501_64-72o.pdf
- LUKÁCS Tibor (1971): *Bűnözés és társadalom*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó.
- MÁTHÉ Magdolna (2016): Az életkor jelentősége a büntetőjogban. *Jogászvilág*, 2016. április 18. Online: <https://jogaszvilag.hu/szakma/az-eletkor-jelentosege-a-buntetojogban/>
- MEZEY Barna (2007): *Magyar jogtörténet*. Budapest: Osiris.
- MOLNÁR József (1996): *Életkor és bűnözés*. Doktori disszertáció. Budapest.
- NAGY Alexandra – NAGYNÉ GÁL Mónika (2018): A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai. *Büntetőjogi Szemle*, 1, 55–68. Online: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/2018/06/bjsz_201801_55-68_NagyNagyneGal.pdf
- Origo (2012): Nincs szakmai konszenzus a büntethetőségi korhatár leszállításáról. *Origo*, 2012. november 28. Online: www.origo.hu/jog/2012/11/nincs-szakmai-konszenzus-a-buntethetosegi-korhatar-leszallitasarol
- PALLAGI Anikó (2014): *Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben*. PhD-disszertáció. Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Online: <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/b168a94a-34a1-4f83-b6e8-c41ec50c9198/content>
- PÁLMAI Erika (2017): Gyerekbűnözés: nem vált be a szigor, de a kormány nem tágít. *HVG*, 2017. február 13. Online: https://hvg.hu/itthon/201706_gyerekbunozes_buntetni_vagy_nevelni_elhanyagolt_ifjusag_csoportosan_elkovetett_szigor
- PÁLÓS Máté (2020): „Visszafordíthatatlan folyamatokat indít el”. Kerezi Klára kriminológus és Vaskuti András, a Kúria Büntető Kollégiumának bírása a Btk. szigorításáról. *Magyar Narancs*, 2020. augusztus 16. Online: <https://magyarnarancs.hu/lelek/visszafordithatatlan-folyamatokat-indit-el-131671>

- PETŐ Beátra (2020): *A fiataalkorúak büntethetősége és a rájuk vonatkozó hatályos magyar büntetőjogi szabályozás sajátosságai*. Pécs: Jogi Fórum. Online: www.jogiforum.hu/wp-content/uploads/2025/12/peto-beata_a-fiataalkoruk-buntethetosege-es-a-rajuk-vonatkozó-hatalyos-magyar-buntetojogi-szabalyozas-sajatos-sagai_jogi-forum.pdf
- ROSTA Andrea (2014): *A fiatalok bűnözés kriminológiája és szociológiája*. Budapest: L'Harmattan.
- SÓS Inez (2005): A javítóintézeti nevelés. *Debreceni Jogi Műhely*, 2(OTDK különszám). Online: <https://ojs.lib.unideb.hu/DJM/article/view/6583/6168>
- SZABÓ András (1979): *A büntett és büntetése*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- SZABÓ András (1961): *A fiatalok büntetőjogi szabályozása*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- SZABÓ Bernadett (2022): Gyermekkor vagy fiatalkor? A büntethetőségi korhatár leszállításának egyes kérdései. *Diskurzus*, 12(2), 28–41. Online: https://epa.oszk.hu/02200/02234/00026/pdf/EPA02234_diskurzus_2022_02_028-041.pdf
- SZILI-SIMON Krisztina (2018): A büntethetőségi korhatár csökkentésének dilemmája. *Belügyi Szemle*, 66(6), 80–87. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.6.5>
- TÓTH Mihály (2011): Remények és aggodalmak negyedik Büntető Törvénykönyvünk bölcsőjénél. *Állam és Jogtudomány*, 52(4), 435–455.
- TÓTH Mihály (2012): Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvén. *Az Új Btk.*, 2012. szeptember 17. Online: <https://ujbtk.hu/dr-toth-mihaly-egy-buntetojogasz-gondolatai-a-vox-populi-oldalvizen>
- TÓTH Mihály (2013): Az Új Btk. bölcsőjénél. *Az Új Btk.*, 2013. szeptember 27. Online: <https://ujbtk.hu/toth-mihaly-az-uj-btk-bolcsojenel/>
- TÓTH Miklós (2017): A büntethetőségi korhatár a társadalmi elvárások tükrében. *Belügyi Szemle*, 65(2), 20–34. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.2.2>
- VARGHA Ferencz (1896): A gyermekkorban lévő bűnösök. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 12(1).
- VASKUTI András (2012): A fiatalok büntető igazságszolgáltatásának aktuális kérdései. *OKRI Szemle*, 164–175. Online: www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/013_vaskuti.pdf#
- VASKUTI András (2015): Az életkor és a fiatalok büntetőjogi szabályozása az új Btk.-ban. *Jogtudományi Közlemények*, 70(4), 173–182.
- VÁMBÉRY Ruzssem (1916): *A bűnvádi perrendtartás tankönyve*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata.
- VIGH József (1964): *A fiatalok bűnözése és a társadalom*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- WALKER, Nigel (1976): *Gondolatok az ésszerű büntetésről*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Jogi források

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- Végső előterjesztői indoklás az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló 2020. évi LXXIV. törvényhez. Indokolások Tára 2020/90. Online: <https://jogkodox.hu/doc/7890607>
- 25/2022. (X. 26.) AB határozat a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 16. § a) pontja alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezés elutasításáról. Online: <https://jogkodox.hu/doc/3278775>